

ת.ד 102 בני ברק
פקס: 03-5055919
19139191@gmail.com

דבר מואמינים

גליון שבועי מבית 'בני אמונים'

פרשת וארא תשפ"ג שנה ט | גליון מס' 467

פניני אמונים

פניני תפלה בפרשה

פרתחו שעדים

דבר מוסד ונשיא 'בני אמונים'

"המכין מצעדי גבר. אמן"

התקשר אלי ידדי הטוב שזה עתה הביאני לשידה התעופה ובקש ממני להמתין... "הודיעו לי הרגע שאמך התמוטטה בפתאומיות" - הוא אמר.

הפית' בהלם. סבתי על עקבותי ומהרתי לנסע לבית אמי. זכיתי לשהות בביתה בדקות האחרונות לחייה, וכעשר דקות לאחר שובי השיבה היא את נשמתה המזככת לבוראה, כשסביב מסתה מנגן מצאצאיה, ואני בתוכם, האעקים שמע ישראל.

שוו בנפסכם, קוראים יקרים; מהו הספוי שיהודי המתגורר בחו"ל ואינו מגיע לארץ לעתים מזמנות, זכה לשהות ליד מטת אמו בשעת יציאתה מהעולם? הלא יכול הייתי להפסיד עתוי כזה גם לו גרתי ברחוב הסמוך...

בחסדי ה' זכיתי לכהן! אמי היקרה שמסרה נפשה, כפשוטו וכמשמעו, למען תורת בנייה, 'המתנה' בשקט אפני עד שאסיים שבוע גדוש בפעילות לחזק עניתי אמן, הספיקה לליווהני בברכות מאלופות, ודקות ספורות לפני הסיעה היא 'קראה' לי בשנית לשהות לצדה ביציאת נשמתה הטהורה.

אין לי כל ספק שזכות האמן היא זו שעמדה לי לשהות עמה בשבוע האחרון לחייה ולהפרד ממנה בכבוד הראוי ובשלמות מלאה.

אבדה גדולה אבדתי, ואף בזאת אתנחם, שאזכה אני להמשיך את מורשת בית אבי ואמי, לחזק את עניתי אמן בכל כחי ולזכות את אמי בקבלת פנים שמעטים זוכים לה - בידי רבבות אלפי מלאכי השרת שזוצרו בזכות 'בני אמונים'.

מעתיר אני שאזכה להמשיך בפעילות קדש זו לאורך ימים ושנים, לחזק את עניתי אמן בכל כחי ולראות אף בריאות, אריכות ימים, נחת והרחבת הדעת, אני וכל בני ביתי, עדי יבוא גואל צדק במהרה בימינו 'וימלא כבודו את כל הארץ אמן ואמן'.

בברכת 'ולבשרות טובות ונאמר אמן' שבת שלום

218 213 ממוסד אמן

קוראים יקרים!

אבדה יקרה אבדתי בשבוע שעבר.

אמי היקרה, מרת דבורה הכ"מ בת ר' דב הי"ד, הלכה לעולמה, באריכות ימים מפלגת, כשהיא מותירה אחריה משפחה לתפארת, חמשה דורות של צאצאים יראים ושלמים, זרע ברוך ה'.

אמי הקפידה מדי יום שיהיה מי שיענה אמן אחר ברכותיה ואף הקפידה על עניתי אמן אחר ברכות זולתה וזכתה שהתקיימה בה הבטחת חז"ל (ירושלמי ברכות ח ח) שכל המאריך באמן "מאריך לו ימיו ושנותיו בטובה".

בפסירתה, שהפכתה בי בפתאומיות, זכיתי לחיות בהשגחה פרטית מפלאה:

ששה ימים לפני פטירתה הגעתי לארץ כדי לבקר את אמי ולהשתתף בשמחה משפחתית. איני מרבה לבוא לכאן, ומשום מה חשתי הפעם צורך לבוא. אוהה לה' יתברך ששתל במחשבותי את הרעיון לעשות זאת, ובכך העניתי לי את הזכות לשהות בבית אמי וללוותה בימים האחרונים לחייה.

בשבת האחרונה זכיתי לשבות יחד עמה בביתה, ושמחתיה בכך ששרתי את נגוני אבי מורי זצ"ל אשר הסתלק לפני כעשרים שנה. בימות השבוע סובבתי כמנהגי בין מוסדות החנוכה, לעורר ולחזק את עניתי אמן כמורשת בית אבי, כאשר אני זוכה לבקר ולשאת דברים ביותר מעשרים מוסדות ברחבי הארץ.

במוצאי יום שני, בשעת לילה מאחרת אמור הייתי לטוס חזרה לביתי. בשעת ערב עליתי לבית אמי, לעשות את השעות האחרונות לבקורי במחצתה ולשאב מלוא חפנים כח מרוחה הגדולה להמשיך הדרך... טרם צאתי לשידה התעופה התכופפתי ובקשתי את ברכתה, והיא, בפנים מאירות ובמצב רוח מרומם, הניחה את ידה על ראשי וברכה אותי באריכות ומעמק לב.

יצאתי מביתה בהרגשה טובה ושמתי פעמי לשידה התעופה. בפתח בית הנתיבות ירדתי וצעדתי הישר לעמדת הבדוק הבטחוני. בתוך זמן קצר הייתי אמור כבר לשבת במטוס, אלא שלפתע

והיא הכביד את לב פרעה ובכך מנע ממנו לבחר בטוב? עוד תמהו: מדוע נענש פרעה על שסרב לשמע בקול ה' ולשחרר את בני ישראל, הלא אנוס היה לעשות זאת מחמת שהקדוש ברוך הוא הכביד את לבו.

הרמב"ן מפרש (ע"פ שמו"ר הו) שכל הענשים שקבל פרעה באו על כך שהשתעבדו בבני ישראל - עוון שבו חטא מבחירה, עוד בטרם הקשה ה' את לבו. ואכן, הכבדת הלב ובטול כח הבחירה שבאו לאחר מכן היו חלק מהענש שקבל על חטאו ונעשו כדי להבטיח שאכן יבוא על עניו ולא ישוב בתשובה.

על פי זאת באר בעל התוספות יום טוב את אשר אנו מבקשים מדי בקר ביהי רצון שאחר ברפת המעביר שנה: "ואל תביאנו לא לידי חטא ולא לידי עברה ועוון". ולכאורה היה מקום לתמה: וכי הקדוש ברוך הוא מביא את האדם לידי חטא, הלא הבחירה נתונה בידי האדם אם להיע או להיטיב?!

אלא שכפי שמצינו לגבי פרעה, יש חוטאים שמקשה ה' את לבם כדי שלא ישובו בתשובה, ובכך יבואו על ענשם (ראה רמב"ם תשובה ו ג). על כך אנו מבקשים "ואל תביאנו לא לידי חטא" - שלא יענישנו הקדוש ברוך הוא בענש נורא שכזה, שהוא עצמו מביא לידי חטא (מעדני יום טוב על הרא"ש, ברכות פרק ט סי' כג אות ב).

עוד באר החפץ חיים: הקדוש ברוך הוא לא נטל מפרעה את כח הבחירה, אלא שבעוד שלחוטאים אחרים מסייעים מן השמים לשוב בתשובה, כבקשתנו בברכת 'השיבנו: והחזרנו בתשובה שלמה לפניך', פרעה שהגדיש את סאת רשעותו נענש שלא יסייע לו משמים לשוב. וזאת אשר אמר הקדוש ברוך הוא למשה: "ואני אקשה את לב פרעה" - כיון שלא אסייע לו לשוב הרי ממילא יהיה לבו קשה (חפץ חיים עה"ת).

'שני קולות' אינם נשמעים כאחד
"ויבר משה לפני ה' לאמר הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים" (ו יב)

רבים התקשו בהבנת קול וחמור זה: הלא הסבה שבני ישראל לא שמעו לדברי משה היתה: "מקצר רוח ומעבדה קשה" (לעיל פס' ט), ומדוע לא שמע אליהם פרעה שישב על פסא מלכותו בהשקט ובטח?

באר רבי שאול לונשטאם אב"ד אמסטרדם:

כיון שמשה היה כבד פה הצורך הוא להסתייע בדבורו באהרון (שמות ז א), ואמרו חכמים ש"הדבור היה יוצא מביניהם כאלו שניהם מדברים" (מכילתא דרבי ישמעאל מס' דפסחא פ"ג). והנה, במסכת ראש השנה (כז א) קבעו חכמים ששני קולות אינם נשמעים כאחד, ועל פן שנים הקוראים יחדו בתורה אינם יכולים להוציא אחרים ידי חובה. ואולם, בדברים החביבים לאזני הצבור כקריאת הלל וקריאת מגלה, אפלו עשרה הקוראים יחדו יכולים להוציא את הרבים ידי חובתם, שכן לרב חביבות הדברים נותנים הצבור דעתם לשמעם למרות היותם 'שני קולות'.

וזאת אשר טען משה: הן מחמת היותי "ערל שפתים" נאלץ אני לדבר בשני קולות שאינם נשמעים, ואם 'בני ישראל לא שמעו אלי' לבשרות הגאולה למרות חביבות הדברים, ואיך ישמעני פרעה ששבסורה זו קשה עבורו? (בגני אריאל).

'ואל תביאנו לידי חטא'

"ואני אקשה את לב פרעה והרביתי את אתתי ואת מופתי בארץ מצרים" (ז א)

רבים מהמפרשים תמהו: הלא הקדוש ברוך הוא טבע באדם את היכלת לבחר בין טוב לרע,

כי מלאכיו יצוה לך לשמרך

במחלה קשה. מצבה קשה ביותר, ואין לאל ידם של הרופאים להושיע. מבחינתם לא נותר לה זמן רב לחיות, אגא רבי הושיעני!

האיש צפה לברכתו של הרבי, אלא שזו בוששה מלהגיע.

"לצערי אין ביכולתי לעזור לך", הפטיר הרבי. "מדוע?", תמה האיש, "הלא למדונו חכמים פי צדיק גזור והקדוש ברוך הוא מקים; הן מאמין אני באמונה שלמה כי ברכת הרבי בודאי תוכל לשנות את התמונה."

"ישרי", השיב לו הרבי, "לצערי הרב החמצת את ההזדמנות. הן התחננתי אליך פעם אחר פעם שתחדל מהנהגתך לדבר בשעת התפלה, ואתה אטמת את אגודך. אלו היית שומע בקולי ומחריש בשעת התפלה, היו עתה עומדים לזכותך אלפי מלאכים שיגנו על חיך ועל חיי משפחתך - אלו הם המלאכים שהיו נוצרים מהאמנים שהיית עונה על ברכות התפלה והקדישים שהחמצת בהנהגתך הקלוקלת.

על מלאכים אלו נאמר (תהלים צא יא): כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך. אלו זכות היו הם עומדים עתה, מליצים עליך ישר ומתחננים לפני מלך מלכי המלכים שישלח רפואה שלמה לכתך, אולם אתה במו ידיך בחרת להפסידם, ומה אוכל עוד לעשות?!

לשמע הדברים הנוקבים פרץ האיש בבכי מר. הוא נפל על הארץ בראשו והחל לזעק זעקות נוראיות עד שהיה המוקום לחרדת אלקים.

"רבי", אמר האיש לאחר שנגע מעט, "למען חיי בתי אני מוכן להתחייב בתקיעת כף פי מהיום ועד יום מותי, לעולם לא אדבר יותר לא בחזרת הש"ץ, לא בתפלה ולא בקריאת התורה!"

"האם מוכן אתה באמת להתחייב על כך?" שאל הרבי, והאיש חזר על דבריו: "בודאי, מוכן אני להתחייב בתקיעת כף פי!"

למשך זמן מה שקע הרבי בשרעפיו, ואחר אמו לאיש: "אם הנך מתחייב על כך באמת, הרי שיש לך אחריות לשוב לביתך בנחת וברגע. בעזרת ה' הכל יהיה בסדר. בתך תבריא לחלוטין!"

בצעדים מאוששים יצא האיש מחדר הרבי. הוא שמר על מוצא פיו וכבר מאותו יום החל להתמיד בקבלתו, וכפי שאמר הרבי פן יהיה. לאחר זמן מה, כאשר שבו אל הרופא שטפל בביתם לצורך סדרת בדיקות נוספת. עם קבלת התוצאות אמר להם הרופא בהלם מחלט:

"אין זו אותה הנערה שהייתה אצלי לפני שבועים. זו לא אותה בת. היא הבריאה לחלוטין!"

זכות התפלה עמדה לאותה נערה, והיא זכתה להקים בית נאמן בישראל, להאריך ימים ואף לראות דור רביעי עמו"ש.

בבלבת אש ח"ב עמ' קסח; זכרון בנימין זאב עמ' סח

לאחר אמירת 'כל נדרי, איש מבין הנוכחים שהיו בו לא ישפח. כאשר עמד בעל התפלה להכריז את ההכרזה המרטיטה: "ונסלח לכל עדת בני ישראל...", סמנו לו הרבי לפתע לעצור. המתפללים עצרו את נשימתם והביטו ברבי הקם ממקומו ונעמד סמוך לבימה, כשטליתו שכסתה את ראשו והשתלשלה על פניו משנה לו מראה של מלאך אלקים.

בקול שקט פתח הרבי ואמר: "רבבות! הפתוב אומר (בראשית מד טז): 'מה נאמר... מה נדבר ומה נצטדק'; 'מה נאמר' - לשון רפה - זו תפלה, 'מה נדבר' - לשון קשה - אלו דבורי חלין הנשמעים בשעת התפלה ומעוררים קטרוג למעלה."

בנקדה זו הפנה הרבי פניו כלפי הצבור הנרעש, הגביה את קולו וזעק בהתרגשות:

"ומה נצטדק???" מרגיש אני כי בשמים התעורר קטרוג גדול על תפלתנו, כביכול נסתתמו שערי תפלה. כיצד נוכל להצטדק בפני בית דין של מעלה לנכח הקטרוג הגדול שהתעורר עלינו?!

לצערי לא נוכל להמשיך ולהתפלל עד שתשמע כאן בבית המדרש הבטחה ברורה שמיום זה והלאה מתחייבים המתפללים להזהר מדבור בשעת התפלה!"

לאחר טפים הרבי את דבריו הנוקבים, פסע חזרה למקומו והתישב על כסאו בדומיה.

בבית הכנסת השתררה דומית אימים. חיל ורעדה אחזו בקרב המתפללים. הדברים הוציבו הלהבות שגאמרו מפה קדוש בפתחו של יום קדוש, הלמו ברוקתיהם כאלפי פטישים, והם נאלמו דם והביטו איש בפני רעהו בתדהמה.

לבסוף אצרו עז שלושה ממקרי הרבי. הם נגשו אליו והבטיחוהו נאמנה כי מיום זה ואילך הם מקבלים על עצמם להשיג בכל התפלות בבית הכנסת לבל יהיו איש לשוחח בשעת התפלה.

כאשר שמע הרבי את ההבטחה הנחרצת, זנק מיד מכסאו, נשא ידיו השמימה וקרא ממעמקי לבו: "עכשו, כשהקטרוג הוסר, יכולים אנו לומר ונסלח!"

הוסיף וספר אחד מגדולי מקורביו, הסופר הנודע רבי שלום חיים פרוש, את שראו עיניו:

אכן, מאותו יום ואילך נשמרה השתיקה בשעת התפלה כמעט בצורה מחלטת. רבם המחלט של המתפללים הקפיד בכל מאוודו לשמר את מצות הרבי. אולם היה אחד מהם שיצרו בער בו כאשר והסיתו להפר שוב ושוב את הקבלה שקבלו המתפללים על עצמם. הרבי שם לב לדבר ואף הטריח עצמו להעיר לאיש פעמים ושלוש, אך ללא הועיל.

ביום מן הימים נכנס לפתע האיש לחדרו של הרבי כשהוא זועק נוראות: "רבי, הושיעני!"

בקול שבור ומקטע השיח האיש לפני הרבי את צרתו הקשה:

"בתי היקרה שבגיל שדוכי, חלתה לפתע

הספור המפלא שלפניכם מגש לכבוד יומא דהלולא של הרבי הקדוש בעל האש דת' מאז'רוב זצ"ל החל בשבוע הקרוב ביום א' לחדש שבט, וספר מפי המשפיע הנודע, הגה"צ רבי אהרן טויסיג שליט"א.

בין יתר הנהגותיו בקדש רגיל היה הרבי בעל האש דת' מאז'רוב לעורר את קהל שומעי

רבי, אמר האיש לאחר שנגע מעט, למען חיי בתי אני מוכן להתחייב בתקיעת כף פי מהיום ועד יום מותי, לעולם לא אדבר יותר לא בחזרת הש"ץ, לא בתפלה ולא בקריאת התורה!"

הרבי מאז'רוב בעל האש דת' בצעירותו

לקחו על חשיבות התפלה על כל עניניה. במיוחד הקפיד על אסור השיחה בשעת התפלה.

אף שבכל הנהגותיו היה הרבי בבחינת ירך קנה, ובמידת מקפיד היה לסגור טוב על ישראל, בכל הנוגע לכבוד התפלה לבש עז ותעצמות, וכאשר חש שיש בכך צורך, לא גמנע מלהעיר ולהוכיח גם את המקורבים אליו ביותר.

את אותו מעמד נשגב שהתרחש באחת השנים

ברכות שאינן נענות באמן

עניית אמן אחר ברכת הזמון

א. השומע סועדים המברכים ברכת הזמון, והוא לא סעד עמהם, יענה אמן בסיום ברכת הזמון, דהיינו אחר אמירת: "ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו", בין כשהיא נאמרת מפי המסבים ובין כשהיא נאמרת מפי הזמון. אף על פי שאין מזכירים שם ומלכות שמים בברכת הזמון, כיון שמלכתחלה תקנוה חכמים בגססח זה, דינה כשאר הברכות.

מקורות ובאורים:

ה'טור' וה'ש"ח' ערוך' (קצא א, ע"פ ברכות מה ב) פוסקים שמי ששומע אחרים כשהם מברכים ברכת הזמון, אם לא סעד עמהם יענה אחריהם אמן. ונחלקו הפוסקים בסבה שחיבוהו לענות אמן. הט"ז (שם א) סובר שכן הדין אין חובה לענות אמן אחר ברכה זו, לפי שאין מזכירים בה שם ומלכות שמים. ואולם, לפי שאין ראוי שאדם העומד ליד בני חבורה שמוזים ומברכים לה' ישתק ולא ישתתף עמהם, תקנו שמי ששומע את המסבים אומרים: "ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו" יענה אחריהם אמן. ואולם אחר המזמון שחוזר ואומר זאת שוב לא יענה אמן [ואפילו אם הגיע בזמן אמירת המזמון ולא ענה אמן אחר אמירת המסבים], לפי שאז גם המסבים שותקים. ואולם ה'לבוש' (שם א) סובר שאף על פי שלא תקנו חכמים להזכיר שם ומלכות בברכת הזמון, הרי היא ברכה כשאר הברכות וחיבים לענות אחריה אמן. על פי דבריו כתב ה'דרן החיים' (הלכות סעודה) שיש לענות אמן הן אחר המסבים האומרים: "ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו" והן אחר המזמון שחוזר ואומר ברכה זו, כדן כל הברכות כן שפאשר שומעים אותה ברכה בזה אחר זה משני אנשים, יש לענות אמן אחר כל אחד ואחד מהם (ראה שו"ת 'בצל החכמה' ח"ה סי' צ). ה'משנה ברורה' (שם,

וב'שער הציון' שם ג) מכריע פדעת הסוברים שברכת הזמון היא ברכה ככל הברכות, ולפיכך מי שלא סעד עם המזמנים עליו לענות אמן אחר ברכת הזמון, הן אחרי המסבים והן אחר המזמון.

כאשר אותו אדם שלא סעד שומע את המזמון אומר "ברוך שאכלנו משלו", עליו לענות אחריו "ברוך הוא ומברך שמו לעולם ועד", שא"כ יאמר "ברוך שאכלנו משלו" והוא לא סעד? (שו"ע שם א). אמןם מכל מקום לאחר שסיים דבריו, עליו לענות אמן אחר המסבים והמזמון שאומרים: "ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו" (משנ"ב שם ז).

ב. נחלקו הפוסקים אם המזמנים עצמם חיבים לענות אמן אחר המזמון החוזר אחריהם ואומר: "ברוך שאכלנו ובטובו חיינו". ולמעשה המנהג הוא שלא לענות, כדי לא להפסיק בין ברכת הזמון לברכת המזון. אמןם הכל מודים שהמזמון אינו עונה אמן אחר ברכה זו כשהיא נאמרת מפי המסבים.

מקורות ובאורים:

ה'מגן אברהם' (ריש סי' קצב) כתב שנחלקו הפוסקים אם יש לענות אמן כשמוסיים המזמון 'ובטובו חיינו', וכתב ה'משנה ברורה' (שם ג) שהמנהג שלא לענות. ה'לבוש' (קצא א) מבאר שאף הסוברים שברכת הזמון היא ברכה גמורה, ולכך מי ששומע ברכת הזמון והוא אינו מצטרף עמהם, צריך לענות אמן אחריה, מכל מקום למזמנים עצמם לא תקנו חכמים לענות אמן, כדי שלא יפסיקו בין ברכת הזמון לברכת המזון.

אמןם כולו עלמא המזמון לא יענה אמן אחר אמירת המסבים 'ובטובו חיינו', כיון שהוא עצמו חוזר אחריהם ואומר "ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו" ('ש"ח ערוך' הרב שם ב; 'שער הציון' שם ב).

הגאון רבי משה הלל הירש שליט"א ראש ישיבת סלבודקא

(המשך מעלון ויחי)

במעמד מראה הסנה כותבת התורה (שמות ג ו): "ויסתר משה פניו כי ירא מהביט אל האלקים". במדרש (שמו"ר ג א) אמרו כי בשכר שהסתיר משה פניו זכה שידבר ה' עמו "פנים אל פנים" (שמות לג יא), שיעלה למרום לקבל את התורה וישהה שם ארבעים יום וארבעים לילה ויהנה מזיו השכינה.

כנות דבריהם היא שמשה זכה לקבל את התורה בקרבה כה גדולה, לפי שכבד את הקדוש ברוך הוא באופן מיחד, בכך שהסתיר פניו.

מדברי המדרש הללו אנו למדים, שפכל שיתאמץ האדם לכבד את הקדוש ברוך הוא, כן יסיע הדבר בידו לקבל את התורה ולהנות מזיו השכינה.

אם חפצים אנו לכבד את הקדוש ברוך הוא, ביכלתנו לעשות זאת בכך שנקפיד לומר את הברכות בכונה - דבר המבטא עדות ברורה שהוא יתברך "מלך העולם" ומידו הכל. ובכך שנקפיד לענות אמן אחר כל ברכה בהתלהבות כזו, שתבטא שאנו מאמינים, מבינים ומכירים שהכל מהקדוש ברוך הוא.

אם נקפיד על כך, יתרבה כבוד שמים על ידינו. שהרי כל אמן יש בה

מלבד זאת, בהנהגה זו מתקיים ביתר שאת הענין הגדול של: "תנו עז לאלקים" (תהלים סח לה), וכפי שהביא רבי חיים מוולוז'ין ('נפש החיים' שער ב פרק ד) בשם הזהר הקדוש (זה"ח רות קה ב), שבאמירת הברכות אנו מוסיפים כת בפמליא של מעלה, בבחינת: "ועז בשחקים", וזהו גם עמק משמעותה של עניית אמן.

ברוך ה' שישנם בדרונו אנשים שזכו להבין את עמק מעלתה של עניית אמן ואף עוזרים בכל מאודם להפיץ את גדל ענינה בעולם, דבר זה בודאי גורם שתתרבה השראת השכינה בעולם ויתוסף עוד כת בפמליא של מעלה, וזכות זו בודאי תקרב את הגאולה השלמה במהרה בימינו אמן.

מתוך דבריו בכנוס 'בני אמונים' אב תשע"ה

העונה אמן נקרא 'שמר אמונים'

את הפתוב (ישעיה כו ב): 'פתחו שערים ויבא גוי צדיק שמר אמונים', דרשו חכמים (שבת קיט ב): "אל תקרי שומר אמונים אלא שאומרים אמן".

פרש רבי יצחק סבא ראש ישיבת פתח תורה במכנאס שבמרוקו: אין פגנת הגמרא כאן שיש לשנות את צורת הקריאה בפסוק זה, כפי שמתפרשת לשון 'אל תקרי' בשאר מקומות. אלא לומר שהמלים 'שמר אמונים' מתפרשות לפי פשוטן, על המקפיד לענות אמן. וזהו שאמרו: "אל תקרי שמר אמונים", כלומר שאין לקרא בתאר הנשגב "שמר אמונים" אלא לאלו "שאומרים אמן" (רב רבנו עמ' 229).

"אל יחסרנו" אפלו מעניית אמן אחת

מספר על הצדיק רבי לייב חסיד מטלז אשר הרחיק פעם לנסע לעיר וילנא כדי לאסף כסף עבור נשואי בתו. בבואו לוילנא מהר תחלה לעלות ולהראות לפני הגאון מוילנא. בשהותו בבית הגאון, הבחין רבי לייב כי אחר ספסם המברך לומר את הברכה הרביעית של ברכת המזון, ברכת 'הטוב והמטיב', במלים: "לעולם אל יחסרנו", ענה הגאון אמן. דבר זה היה חדוש גדול בעיניו של רבי לייב; רק עתה כשראה מעשה רב התחור לו שבקשות 'הרחמן' אינו חלק מברכת 'הטוב והמטיב', אלא הברכה מסתימת במלים: "אל יחסרנו" (ראה אבן האזל ברכות ב ז).

לתדהמת הכל, מיד לאחר שנפרד מהגאון, מהר רבי לייב לשוב לביתו. בני ביתו השתאו על שכה מהר לחזור. הם היו בטוחים כי הצליח ה' דרכו וזמן לו את הכסף שצווק לו בזמן כה קצר. אלא שרבי לייב לא שתפם בקורות מסעו ורק בקש שיערכו את השלחן לסעדה. בסיום הסעדה, פתח פיו ובשר להם בהתרגשות על החדוש שהביא מבית הגאון, שברכת 'הטוב והמטיב' מסתימת במלים: "אל יחסרנו", ולכך יש לענות אחריה אמן.

"מהרתי לשוב הבייתה לטלז כדי שלא תפסידו חלילה עניית אמן על ברכה זו, ולו יום אחד נוסף", הסביר רבי לייב והוסיף: "אמנם כסף לנשואי בתנו לא הבאתי עמי, אולם דבר החשוב פי כמה - את זכות עניית אמן - הבאתי גם הבאתי! הלא אם התאחרו המעות הנדרשות לנשואי בתנו לא יקרה מאומה, ואולם כל יום של הפסד עניית אמן, ולו על ברכה אחת, הוא הפסד גדול" (שליוט אלהי מעלות הסלם הערה כב).

לצות מערכת העלון המכבד וכל מאמינים השלום והברכה,

תחזקנה ידיכם על הוצאת העלון המשקע המגש לקהל אוהבי תורה ויראי ה' מדי שבת בשבתו.

ידוע בשם המגיד מקוזניץ, וכבר הבאתם זאת בעבר בעלונכם, כי האותיות שאחר אותיות אמן הן אותיות 'בנס'. וחשבתי להוסיף על פי דרכו הקדושה, שאמן היא ראשי תבות 'נסים אין מספר'. אין כל ספק שעם ישראל זוכה לנסים אין מספר בזכות ההתחזקות בעניית אמן.

אוסף ואמר, בדרך צחות כמובן, שעצם העבודה שהנכם מוציאים עלון על נושא עניית אמן מדי שבוע ומביאים כל העת מרגליות וחדושים נפלאים בענינה של מלה אחת בודדת יכולה להיות מגדרת בעצמה בגדר גס. ואכן אין זה בא אלא ללמד על גדל מעלתה של מצוה זו.

בברכה ובהוקרה,
שמואל יפה,
ירושלים.

נתן לשלח מכתבים לפקס
שםספרו 08-9746102
או לכתבת המייל:
9139191@gmail.com

צדיק באמונתו

ברכות ואמן במשנת בעל ההלולא

הרבי ר' זושא מאניפולי
ב' בשבט תק"ס

רבי משלם זוסיא מאניפולי נולד בשנת ת"צ בבית אביו, גדול החסד רבי אליעזר ליפא (ליפמן).

משחר טל נעוריו חזר אחר האמת, ובצעירותו, בעקבות דודו רבי אלימלך פיילט שהיה משמשו בקדש של המגיד ממזריטש, דבקה נפשו במגיד ממזריטש והיה לאחד מחשובי תלמידיו. בעקבותיו דבק במגיד גם אחיו הצעיר הרבי ר' אלימלך מליזנסק.

רבו המגיד אמר עליו שלא ינהיג עדה "שהוא כבר למעלה מענין זה" (ארץ צבי [ת"א תשמ"ד] מועדים עמ' רפז). בעל התניא, שבקש את הסכמת הרבי ר' זושא לספרו, הפליג מאד ביראת השמים הפלאית שהיתה לו (ובוציא קדישא' אות כו). תולדותיו ותורתיו נדפסו בספרים מנורת זהב' ובוציא קדישא'.

כידוע, קבל על עצמו גלות יחד עם אחיו רבי אלימלך, ובעת גלותם החזירו נשמות נדחות לשרשן והשיבו רבים מעוון.

בשנותיו האחרונות חלה. הסתלק בב' לחדש שבט תק"ס ונטמן באניפולי, סמוך ונראה לרבו המגיד ממזריטש.

מצבת רבי זושא מאניפולי

נפש המלאך נבראת מעניית אמן

את הסבה לדברי חכמים (ברכות נג ב) שמעלת העונה אמן על הברכה גדולה משל המברך עצמו, פרש רבי זושא מאניפולי כף:

אף על פי שהמלאכים הם נבראים רוחניים, גם להם יש גוף ונפש. אלא שבשונה מהאדם שגופו מרכב מיסודות גשמיים, ורק נפשו רוחנית, אצל המלאכים - גם הגוף נברא מיסוד רוחני (ראה ספרי האזינו פסקא שו). מעתה יש לבאר כף את ההבדל בין המברך לעונה אמן: המברך בורא בברכתו את גוף המלאך, ובעניית אמן: "שהיא פנימיות פגנת הברכה" נבראת נפש המלאך הנותנת בו חיות. לפיכך: "גדול העונה אמן יותר מן המברך".

ואולם מוסיף רבי זושא ואומר: גם כאשר אדם נמצא לבדו, ואין לו מי שיענה אמן אחר ברכתו, אין זה מחייב שישאר המלאך שברא בברכתו ללא נפש. שכן אם יברך בהתלהבות יזכה אף לברא את נפש המלאך. על כף אומר הפתוב (איוב כג ג): "והוא באחד ומי ישיבנו ונפשו אותה ויעש", אשר בנסח תפלות ראש השנה אנו מסיימים אותו במלים "נורא וקדוש"; "והוא באחד" - כאשר האדם יושב בידו, ומי ישיבנו" - ואין מי שיענה אחריו אמן, אזי אם ונפשו אותה" שמברך בהשתוקקות הנפש, כי אז "ויעש נורא וקדוש" - בורא הוא בברכתו אף את נפש המלאך (אור התורה [לבעל האצמח צדק] מאמרי רז"ל וענינים עמ' נד).